

SEMINÁŘE ČSE

MDT: 336.71;336.71.078.3

klíčová slova: bankovní systém – bankovní regulace a dohled – úroková míra – Česká republika

Stabilita bankovního systému

Dalším seminářem České společnosti ekonomické v řadě „Ekonomické teorie a česká ekonomika“ byl 45. seminář, uskutečněný na konci května 2003; věnován byl otázkám spojeným s hledáním stability bankovního systému, a to jak z obecného pohledu, tak i se zaměřením na problematiku českého bankovníctví. Tentokrát měla ČSE možnost uvítat tři řečníky, kteří se z různých hledisek zamýšleli nad řešením či deskripcí otázek spojených se zajištěním zdravé stability bankovníctví a finančního sektoru vůbec. Prvním řečníkem byl Martin Čihák (Mezinárodní měnový fond), který svůj referát věnoval měření robustnosti bankovního systému. Jako druhý v pořadí vystoupil Jan Hanousek (CERGE-NHÚ) s přednáškou: „Detekce bankovních selhání: případ ČR“. Blok referujících byl zakončen vystoupením Petra Dvořáka (Vysoká škola ekonomická), který se zaměřil na komparaci českého bankovníctví a evropských trendů. Seminář moderoval Jan Frait, prezident ČSE.

Martin Čihák v úvodní části svého referátu vysvětlil důležitost sledování makroekonomické finanční stability, což podtrhl připomenutím důsledků finančních krizí proběhlých od poslední dekády minulého století a rovněž poukázáním na snahy národních (centrální banky, instituce bankovního dohledu) i nadnárodních (Mezinárodní měnový fond, Světová banka s programem FSAP) organizací v této oblasti. Zde upozornil na důležitost tzv. *zpráv o finanční stabilitě*, které se v mnoha zemích staly standardními informačními zdroji poskytujícími komplementární údaje k pravidelně zveřejňovaným zprávám (zprávy o fungování bankovních dohledů, zprávy o inflaci, atd.). Pod analýzu makroekonomické finanční stability byla zahrnuta analýza makroekonomických rizik, analýza ukazatelů finančního zdraví – zahrnující ukazatele finanční síly (např. rentabilita) nebo finanční zranitelnosti (např. výskyt klasifikovaných úvěrů) –, analýza kvalitativních informací (právní, regulační, účetní či daňové podmínky) a tzv. zátěžové testy (*stress testing*). Ukazatele finanční stability byly přehledně rozděleny na základní (uspořádané podle systému CAELS, tj. podle *C* – kapitálové přiměřenosti; *A* – kvality aktiv; *E* – výnosů; *L* – likvidity; *S* – citlivosti vůči tržním rizikům) a doporučené (zde autor prezentoval množství ukazatelů v členění na sektor bankovní a podnikový, sektor pojišťovnictví a domácností, spolu s ukazateli vyjadřujícími tržní likviditu a vývoj na trhu nemovitostí).

V další části přednášky se M. Čihák soustředil na pro mnohé posluchače jistě novou oblast *zátěžových testů*, tj. na popis jejich typů (podle stupně agregace a podle zvolené metodologie, tj. analýzy citlivosti, scénářové analýzy a analýzy přenosu šoku) a vymezení. Zátěžové testy byly autorem definovány jako „soubor statistických metod určených pro vyhodnocení zranitelnosti finančních institucí a finančních systémů vůči výjimečným, ale možným událostem“, které byly charakterizovány jako historické scénáře (konkrétní, resp. založené na analýze minulé volatility a korelací, případně na jiných metodách). Metodologická čistota zátěžových testů je patrná z dílčích kroků, které byly přesně popsány od počátečního stadia identifikace makroekonomických a tržních rizik přes kalibrování šoku a scénářů až ke konečnému uplatnění zvolené strategie a interpretaci výsledků. K jejich

výhodám patří především důraz na budoucí rizika a přesnější kvantifikace těchto rizik. Naopak za nevýhodu byla označena robustnost zátěžových testů vzhledem k jejich předpokladům a i to, že často pohlížejí na banky jako na „statistická portfolia, a ne jako na aktivně se chovající subjekty“. Zde byl evidentní zájem posluchačů o znalost použití zátěžových testů v praxi. Bylo uvedeno jejich použití bankovními dohledy při analýze jednotlivých bank, jejich prezentování ve zprávách o stabilitě finančního systému, jejich aplikování v rámci programu Světové banky (FSAP) ad. Přednáška M. Čiháka byla zakončena popisem vybraných metodologických problémů (diskuze přímého a nepřímého úrokového a kurzového rizika, údajů o dlužnících, analýza přeshraniční náklady a porovnání zátěžových testů se systémy včasného varování).

Na vystoupení M. Čiháka navázal Jan Hanousek; představil teoreticko-empirický pohled na bankovní selhání v ČR (o autorství se zde J. Hanousek dělí s Gerardem Rolandem z UC Berkeley). Nejprve J. Hanousek představil motivační argumenty a cíle (z pohledu teorie a empirie), které oba autoři k práci na tomto tématu vedly. Motivační faktory byly zřejmě – historická zkušenost s bankovními krizemi a bankovními problémy napříč celým spektrem zemí, odhalení bankovní pasivity a neschopnosti řady komerčních bank vypořádat se s klasifikovanými úvěry. Mezi teoretické cíle byla především zařazena snaha o lepší porozumění chování komerčních bank a regulátorů v tranzitivních či rozvíjejících se ekonomikách, vyzvednutí role úrokových sazeb ve vztahu k pasivitě komerčních bank a méně či více zřejmá pochybení regulátorů. To vše bylo analyzováno pomocí modelu snažícího se identifikovat (a predikovat) existenci komerčních bank s větší náchylností k finančním krizím a nízkou hodnotou majetku po odečtení dluhů. Jak J. Hanousek poznamenal, tyto banky se obvykle chovají pasivněji, vyhýbají se regulátorům a jsou více, než by se dalo očekávat, ochotny nabízet relativně vysoké úrokové sazby z depozit. A právě výše depozitních sazeb je podle několika citovaných zdrojů velmi dobrým indikátorem tzv. *systému včasného varování* (*early warning system*) komerčních bank. Empirické cíle byly formulovány jako sestavení modelu umožňujícího konfrontovat oficiální informace a analýzy prezentované Českou národní bankou (ČNB) mezi léty 1994 až 1996.

Před samotným, technicky relativně náročným popisem modelu (tj. jeho předpokladů, samotné struktury, jednotlivých omezení atd.) uvedl řečník několik odkazů na heuristické zdroje o depozitních úrokových sazbách a informační hodnotu, kterou mají. Především šlo o upozornění na americkou zkušenost se škodlivostí s předháněním se komerčních bank při stanovení vyšších depozitních sazeb a o upozornění na závěry několika současných empirických prací, které ukázaly signifikantní závislost mezi růstem úrokových sazeb a výskytem finančních krizí. Prezentovaný model dokáže zohlednit pasivní chování bank v čase při vysoké i nízké hodnotě majetku po odečtení dluhů a při kvantifikaci míry soutěže v nastavení výše úrokových sazeb. Autoři modelu dospěli k tomu, že neveřejná data regulátora (ČNB) nepredikovala úpady bank lépe než veřejně přístupné údaje o úrokových sazbách. Podle zjištění autorů byl úrokový diferenciál signifikantní determinantou bankovního selhání a rostl v té míře, v jaké se bankovní úpadek přibližoval. Výsledky odhadu autorů dále potvrdily důležitost velikosti kapitalizace bank.

Závěrečným řečníkem semináře byl Petr Dvořák. Jeho zásluhou se mohli účastníci seznámit s českými a evropskými trendy v oblasti komerčního bankovníctví. Ve svém vystoupení nejprve připomněl – formou rozličných komparací (vývoje počtu bank, vývoje počtu bankovních míst či vývoje počtu pracovníků v bankách) – postavení českého bankovníctví v evropském měřítku. Analyzoval rovněž determinanty současného stavu českého bankovníctví a jeho předpokládaný vývoj v nejbližším období. Souhrnně řečeno, P. Dvořák upozornil na krátkou dobu uběhlou od privatizace a očistění komerčních bank, na relativně vysokou koncentraci bankovníctví (demontrovanou znázorněním podílu pěti největších bank na celkových aktivech ban-

kovního sektoru), ale i na fakt, že rozhodující podíl bank s majoritním vlastnickým podílem je již v rukou zahraničních subjektů. Poté se P. Dvořák zastavil u rozboru vývoje ukazatele ziskovosti a jeho subkategorií, včetně kvality úvěrového portfolia. Finální informací bylo porovnání široké škály ukazatelů solventnosti za banky působící v EU a v České republice podle standardního členění na malé, střední a velké banky.

Závěr semináře patřil již tradičně diskuzi; obsahovala spektrum dotazů odrážejících široký záběr prezentovaných příspěvků¹. Jednalo se zejména o nutnost vytvoření zprávy o finanční stabilitě v podmínkách České republiky, o zpřesňující dotazy související s konstrukcí zátěžových testů či obecné predikční schopnosti výše depozitní sazby konfrontované s nízkoinflační a nízkouúrokovou hladinou v současné české ekonomice.

Luboš KOMÁREK*

SUMMARY

JEL Classification: G21, E49, G28

Keywords: banking system – financial stability – banking regulation and supervision – Czech Republic

Banking System Stability

Luboš KOMÁREK – Czech National Bank, Prague; The University of Economics, Prague (lubos.komarek@cnb.cz)

The article summarizes the main points discussed at the seminar on “Banking System Stability”, organized by the Czech Economic Association in May 2003. There were three speakers at the seminar. The first was Martin Čihák (International Monetary Fund), who presented the problem of macrofinancial stability and its measurement. The second speaker was Jan Hanousek (CERGE-EI), who chiefly presented the main results from the study “Detection of Banking Failure: the Case of the Czech Republic” (co-authored with Gerard Roland, UC Berkeley). The final speaker, Petr Dvořák (the University of Economics, Prague), summarized the main trends in the Czech and European banking sector. The presentations were largely based on materials available in Czech Economic Association web page.

¹ Plné texty referátů jsou přístupné na internetových stránkách České společnosti ekonomické (www.cse.cz).

* poradce člena Bankovní rady České národní banky, přednášející na Vysoké škole ekonomické v Praze a výkonný tajemník České společnosti ekonomické (lubos.komarek@cnb.cz)